

SPRAWOZDANIA I KOMUNIKATY

Maria Elżbieta Sajenczuk

JĘZYK POLSKI W STRUKTURZE STUDIÓW SLAWISTYCZNYCH W UNIWERSYTECIE DELHIJSKIM

Wydziały rusycystyki istnieją na wielu uniwersytetach indyjskich, lektoraty języka rosyjskiego są obecnie na wszystkich wydziałach języków nowożytnych subkontynentu. Natomiast Wydział Studiów Slawistycznych i Fińsko-Węgierskich (Department of Slavonic and Finno-Ugrian Studies) o profilu literaturoznawczym jest jednostką nową i jedyną nie tylko w Indiach, ale także i w południowo-wschodniej Azji. Powstał on w roku akad. 1988/1989 dzięki staraniom rusycysty prof. Abhaya Mauryi jako placówka naukowa wyodrębniona z Wydziału Nowożytnych Języków Europejskich (Modern European Languages), w skład którego wchodziły lektoraty języków romańskich i słowiańskich. Wydział MEL mieści się na terenie Północnego Kampusu Uniwersytetu Delhijskiego (University of Delhi, North Campus, Old Delhi).

STRUKTURA ORGANIZACYJNO-DYDAKTYCZNA WYDZIAŁU STUDIÓW SLAWISTYCZNYCH I FIŃSKO-WĘGIERSKICH

Slawistyka ma siedzibę w Południowym Kampusie Uniwersytetu Delhijskiego w Nowym Delhi (University of Delhi, South Campus, New Delhi). Prowadzi się tutaj następujące zajęcia:

a) trzyletnie kursy języków słowiańskich, takich jak rosyjski, polski, czeski, bułgarski, serbski oraz węgierski w ilości 6 godzin tygodniowo dla każdego kursu: Certificate (I rok), Diploma (II rok), Advanced Diploma (III rok). Prowadzone są starania o uruchomienie lektoratu j. fińskiego.

b) dwuletnie studia magisterskie w zakresie literatury i kultury rosyjskiej (Master of Art in Russian) z dodatkowym językiem słowiańskim do wyboru

(Optional Slavonic Language) na I i II roku. Dla kursu rusycystycznego przewidziano 20 godzin tygodniowo, zaś naukę języka słowiańskiego od 3 do 5 godzin na tydzień, w zależności od decyzji kierownictwa Wydziału.

Studentami slawistyki mogą zostać osoby, które ukończyły półwyższe dowolne studia uniwersyteckie oraz trzyletni lub intensywny roczny kurs języka rosyjskiego. Słuchaczami lektoratów języków słowiańskich mogą być wszyscy, którzy są nimi zainteresowani. Rekrutacja trwa cały lipiec. Rok akademicki zaczyna się 16 lipca, kończy 31 maja. Zajęcia rozpoczynają się na początku sierpnia i trwają: na trzyletnich kursach językowych do końca marca, na studiach magisterskich do końca kwietnia. Rok akademicki dzieli się na trzy semestry, między którymi w okresie od 1 do 15 października oraz od 22 grudnia do 6 stycznia trwają przerwy semestralne. Sesje egzaminacyjne mają miejsce: zimowa w styczniu, letnia w maju. Praca dydaktyczna przerywana jest przez liczne święta państwowe i religijne, których ustawowa liczba wynosi 23, ale w praktyce jest ich znacznie więcej.

Językiem instruktazowym na Uniwersytecie Delhijskim i na Slawistyce jest angielski.

Wydział Studiów Slawistycznych wydaje „Biuletyn”, w którym są, informacje o kursach językowych i studiach magisterskich wraz z programem zajęć i egzaminów, wykazem podręczników i proponowanych lektur. Sposób przeprowadzania egzaminów jest wspólny dla wszystkich języków słowiańskich.

Egzaminy dla kursów językowych są trzystopniowe: dwa pisemne, i ustny. Pierwszy egzamin to tłumaczenie tekstu z j. słowiańskiego na j. angielski oraz tekstu angielskiego na słowiański. Egzamin drugi to test gramatyczny. Egzamin trzeci ustny to rozmowa na temat tekstu nie znanego studentowi, a także pytania dotyczące kultury danego kraju słowiańskiego o stopniu trudności odpowiednim danemu kursowi.

Egzamin z j. słowiańskiego (Optional Slavonic Language) to na I roku rusycystyki 2 testy gramatyczne (1 po każdym semestrze). Na II roku test w I semestrze obejmuje historię danego kraju słowiańskiego i jego historię literatury (epoki literackie), natomiast w II semestrze – wybrane sylwetki pisarzy i ich utwory.

Podejście do oceniania testów można nazwać liberalnym, jako że liczba studentów nie jest duża i nie można ich utracić. Slawistyka nie cieszy się w Delhi popularnością ze względu na małą przydatność znajomości języków słowiańskich. W ubiegłych latach – szczególnie po rozpadzie ZSRR – liczba studentów na rusycystyce zmalała do 5–7 osób w każdym roku. Ministerstwo edukacji Rosji zaprzestało przysyłania lektorów Rosjan, przydzieliło 1 stypendium językowe rocznie (przedtem 12 stypendiów dla Wydziału). Podobna sytuacja powstała na trzyletnich kursach języków słowiańskich – łącznie z rosyjskim.

Niewielu studentów ma motywację uczenia się, dojeżdżania z odległych dzielnic Delhi. Istnieje natomiast zwyczaj zapisywania się na lektoraty, aby po dokonaniu niewielkich opłat otrzymać legitymację upoważniającą do przejazdów ulgowych miejskim autobusami. Zwykle z dużej początkowo liczby kandydatów pozostaje tylko kilka osób (czasami 2–3). Jest prawdziwym sukcesem lektora, jeżeli studenci bez motywacji do poznania rzadkiego i trudnego języka pozostaną na zajęciach. Przyczyną powodującą rezygnację słuchaczy z przychodzenia na zajęcia może być także brak zainteresowania lektorów indyjskich metodologią nauczania języków obcych, którymi tutaj są słowiańskie. W kraju bilingwalnym, jakim są Indie (hindi i angielski funkcjonują równocześnie), społeczeństwo nie jest przygotowane do nauki języków obcych. Młodzi ludzie nie umieją się uczyć, a lektorzy – w większości – nie przywiązują wagi do metod nauczania. Powszechna znajomość angielskiego jest powodem przekonania, że na naukę języka obcego nie trzeba poświęcać wiele czasu. Ważne jest zdobycie zaliczenia testu i posiadanie dyplomu.

WARUNKI BYTOWE WYDZIAŁU STUDIÓW SŁAWISTYCZNYCH

Sławistyka mieści się na terenie Południowego Kampusu w części segmentu przeznaczonego na mieszkania profesorskie. Wydział boryka się z wieloma problemami wpływającymi negatywnie na tok nauczania. Jest to m. in. brak pomieszczeń na sale lekcyjne, brak materiałów propagandowych, środków dydaktycznych, wyposażenia sal, laboratorium językowego. Niezbyt dobra organizacja planu zajęć powoduje częste kolizje przedmiotów. Na domiar złe funkcjonujący telefon utrudnia kontakt z placówką.

Część zajęć odbywa się w budynku Faculty of Arts i studenci nie zawsze są w stanie zdążyć na czas na lektoraty j. słowiańskich. Pokój lektorów cudzoziemców jest nieodpowiednio urządzony.

OBOWIĄZKI PRACOWNIKÓW NAUKOWO-DYDAKTYCZNYCH

Oprócz prowadzenia zajęć dydaktycznych, obowiązkiem nauczycieli zatrudnionych na Wydziale są działania prowadzące do rozwoju indyjskiej sławistyki, tzn. organizacja jej struktury, stworzenie programów dla kursów rusycystycznych z ich komponentem, dodatkowym j. słowiańskim; stworzenie programów dla trzyletnich kursów językowych, pisanie podręczników użytecznych w Indiach, nabywanie nowych, pisanych za granicą i zaopatrywanie biblioteki w potrzebną literaturę i prasę; pisanie słownika minimum anglohindi-języków słowiańskich.

Za obowiązek lektorów indyjskich i cudzoziemców uważa się branie udziału w sympozjach i seminariach organizowanych przez slawistykę i inne wydziały filologiczne (uczestnictwo aktywne i bierne), przygotowywanie wykładów na użytek wewnętrzny, uczestnictwo w redakcyjnej radzie czasopisma wydawanego przez Wydział oraz w licznych zebraniach naukowo-organizacyjnych. Według opinii prof. Mauryi, praca badawcza i publikowanie własnych artykułów znaczy więcej niż praca dydaktyczna. Tym niemniej jednak wielkim problemem wszystkich pracowników Wydziału jest zdobywanie aktualnej wiedzy o kulturze i literaturze kraju, którym się zajmują. Ogólnie zła sytuacja ekonomiczna w państwach postkomunistycznych spowodowała ograniczenie funduszy przewidzianych na stypendia językowe za granicą oraz na prowadzenie badań naukowych nauczycielom wydziału. Osoby, które mogą wyjechać prywatnie, nie dzielą się zakupionymi książkami i nabytą wiedzą, którą mogą spożytkować na publicznych wykładach, czy prestiżowych seminariach.

SKŁAD WYDZIAŁU STUDIÓW SLAWISTYCZNYCH I FIŃSKO-WĘGIERSKICH

Wydział składa się z Zakładu Studiów Rusycystycznych, Zakładu Studiów Bułgarystycznych oraz Sekcji Polskiej, Czeskiej, Serbskiej i Węgierskiej. Dziekanem, Kierownikiem Wydziału i Zakładu Rusycystyki jest prof. Abhay Maurya, który ukończył studia w Państwowym Uniwersytecie Moskiewskim i tam się doktoryzował. Jest on postacią znaną w środowisku uniwersyteckim jako autor podręcznika do j. rosyjskiego, dużej ilości publikacji książkowych i referatów wygłaszanych na sympozjach w Indiach i poza ich granicami. Zakład Rusycystyki liczy 8 osób. Wykładowcami są lektorzy indyjscy w stopniu doktora, po studiach w ZSRR.

Kierownikiem Zakładu Bułgarystyki jest prof. Satinder Vij, długoletni nauczyciel literatury amerykańskiej i angielskiej w college'ach delhijskich, który poszukując lepszych perspektyw w czasach istnienia bloku państw komunistycznych, napisał pracę doktorską w Uniwersytecie Sofijskim. W skład Zakładu Bułgarystyki wchodzi także 1 lektorka indyjska w stopniu doktora oraz lektorka z Bułgarii.

Sekcje czeska, polska, serbska i węgierska to lektorzy delegowani do pracy w Uniwersytecie Delhijskim na podstawie umów kulturalnych. Pensum lektora-cudzoziemca niezależnie od stopnia naukowego wynosi 18 godzin tygodniowo. Ministerstwa edukacji Bułgarii, Czech, Jugosławii i Węgier nie dbają o regularne delegowanie lektorów, tłumacząc się nie tylko brakiem środków na ich subsydiowanie, ale także i brakiem kandydatów na naukę języków. W roku akad. 1993/1994 nie było lektorów z Bułgarii, Czech

i Jugosławii. Wymienione kraje nie mają też środków na zaopatrywanie lektoratów w materiały dydaktyczne i książki.

W związku z przemianami dokonującymi się w krajach postkomunistycznych i brakiem stamtąd pomocy, w obliczu trudnej sytuacji finansowej Uniwersytetu Delhijskiego, Sławistyka znalazła się w położeniu placówki obciążającej budżet uczelni. To spowodowało pomysł przeprofilowania się. Stworzono projekt Studiów Krajów Słowiańskich i Wschodnio-Europejskich w strukturze Wydziału Studiów Sławistycznych. Jednocześnie, aby wyjść naprzeciw nowym potrzebom wynikającym z rozwoju wolnego rynku między Indiami, dawnymi republikami radzieckimi i krajami słowiańskimi, zamierza się otworzyć kursy języków: rosyjskiego i słowiańskiego o tematyce handlowej i ekonomicznej. W tym celu pracownicy Wydziału rozpoczęli pracę nad podręcznikiem *Russian in Business*. Planuje się także *Polish*, *Bulgarien*, *Czech in Business*, aby przyciągnąć słuchaczy.

LEKTORAT JĘZYKA POLSKIEGO W RAMACH SEKCJI POLSKIEJ

Naukę języka polskiego w Uniwersytecie Delhijskim prowadzi się od 1968 r. W latach 1968–1988 lektorat j. polskiego wchodził w skład Wydziału Europejskich Języków Nowożytnych. Pierwszymi lektorami byli indolodzy: dr Agnieszka Kowalska-Soni, dr M. K. Byrski, mgr A. Karp z Uniwersytetu Warszawskiego. Następnie pracowali tam mgr M. Kania z MNSzWiT oraz mgr M. Jelonkiewicz z Instytutu Języka i Kultury Polskiej „Polonicum” UW. Jako lektorka delegowana z Uniwersytetu Łódzkiego pracowałam na indyjskiej sławistyce w latach 1989–1994.

W związku z powstaniem Wydziału Sławistycznego, jego nowymi strukturami, celami i innymi niż przedtem potrzebami lektoratu j. polskiego, wykonałam następujące prace:

1. Instrukcja programowa dla dwuletniego kursu fakultatywnego j. polskiego i literatury na studiach magisterskich z literatury i kultury rosyjskiej (1991, 1993).

2. Instrukcja programowa dla trzyletniego kursu j. polskiego i kultury polskiej (1993).

3. Program dwuletniego kursu magisterskiego z kultury polskiej (projekt przyszłościowy), 1993.

4. Wybór tekstów w j. polskim do czytania intensywnego o tematyce: życie codzienne, polskie miasta, historia Polski, przedstawiciele nauki polskiej, polskie epoki literackie, polscy pisarze.

Realizując założenia Wydziału byłam obecna na kilkunastu wykładach z kultury Indii, uczestniczyłam w 6 seminariach międzyuniwersyteckich i 2 międzynarodowych sympozjach literackich. Wystąpiłam z referatami

własnymi: *Refleksje nad wojną w krajach Trzeciego Świata w pisarstwie R. Kapuścińskiego*, *Innowacje w polskiej literaturze faktu – książki R. Kapuścińskiego jako literacka propozycja poszerzenia formy reportażu*, *Cechy postmodernizmu w pisarstwie R. Kapuścińskiego*, *Indyjskie motywy w polskiej prozie współczesnej na przykładzie W. Żukrowskiego „Kamiennych tablic” i „Wędrowek z moim Guru”*. Wygłosiłam także wykłady na slawistyce, w Narodowej Szkole Dramatycznej i innych instytucjach, jak np. *Powieści i sztuki teatralne Witolda Gombrowicza i jego koncept*, *Formy przeciw Człowiekowi*, *Życie, malarstwo, prace literackie, i artystyczne Witkacego oraz jego Teatr Czystej Formy*, *Epizod rosyjski w życiu Witkacego a jego Teatr Czystej Formy*, *Wizerunek kobiety indyjskiej w pisarstwie Wojciecha Żukrowskiego*, *Polska i Indie: podobieństwa i różnice, drogi do zrozumienia odmiennych kultur*, *Polska w okresie przemian*, *Metody i techniki nauczania j. polskiego studentów zaawansowanych, kandydatów na studia doktoranckie*, *Konieczny aspekt błędów popełnianych przez Wietnamczyków uczących się j. polskiego w Polsce*.

Przedstawiona wyżej aktywność wynikała nie tylko z obowiązków pracownika Wydziału Studiów Slawistycznych, ale także i z potrzeby popularyzowania osiągnięć naszego kraju. Lektor-polonista jest jedyną w Indiach osobą, która może upowszechniać wiedzę o kulturze polskiej; w Delhi – wśród pracowników i studentów slawistyki, a także wśród instytucji zainteresowanych Polską jak np. szkoła dramatyczna.

Polska jest krajem mało znanym w Indiach. Niewielu Hindusów potrafi zlokalizować nasze miejsce na mapie. Jednakże w Uniwersytecie Delhijskim, wśród indyjskich intelektualistów znane są nazwiska Malinowskiego, Witkacego, Gombrowicza, Grotowskiego, Kapuścińskiego, Wajdy i Zanussiego. W księgarniach dostępne są anglojęzyczne wydania książek Kapuścińskiego, Miłosza, Lema, Hłaski, o teatrze Grotowskiego, czasami proza B. Schulza. Jest to bardzo niewiele i przy braku propagandy naszej kultury trudno się dziwić, że rola lektora znacznie przekracza typowe obowiązki uniwersyteckie.

Ważnym zadaniem nauczyciela-polonisty jest praca dydaktyczna – prowadzenie zajęć na dwuletnich i trzyletnich kursach j. polskiego. Chodzi przecież o to, aby zajęcia odbywały się, żeby istnieli zainteresowani studenci przychodzący regularnie na lekcje.

Do sukcesów zaliczam fakt, iż moi słuchacze po ukończeniu Certificatu, kontynuowali naukę na kursach Diploma i Advanced Diploma. Mimo że pensum lektora wynosi 18 godzin, w moim przypadku liczba godzin dydaktycznych wynosiła przeciętnie 22, jako jedynej lektorki obsługującej wszystkie kursy. Wzrost zainteresowania j. polskim, jako drugim po rosyjskim, łączył się także z przyznaniem przez stronę polską dwóch stypendiów rocznie do Instytutu Polonijnego UJ.

W celu założenia na Wydziale Slawistycznym Zakładu Języka i Kultury Polskiej, dzięki staraniom ambasadora RP w New Delhi prof. M. K. Byrskiego, skierowano do Krakowa absolwenta rusycystyki z ukończonym lektoratem j. polskiego, aby w przyszłości mógł być zatrudniony jako indyjski polonista na delhijskiej slawistyce. Mimo uprzednich zapewnień władz Wydziału nie wystąpiono do Uniwersytetu Delhijskiego o stworzenie etatu dla polonisty. Według prof. Mauryi mgr Rakesh K. Mehta nie spełnia wymagań, bowiem nie posiada stopnia doktorskiego. Zatrudniono go więc na godziny zlecone, na zniechęcających do pracy warunkach finansowych.

Lektorat j. polskiego boryka się z wieloma problemami. Nie posiada odpowiedniego zaplecza naukowego, jakie mają zachodnie slawistyki. Biblioteka jest zaopatrzona w kanon lektur, podstawowe podręczniki językoznawcze, do historii i teorii literatury wydane przed wieloma laty. Brakuje wielu pozycji reprezentatywnych dla współczesnej i obecnie tworzonej literatury (na szczęście można korzystać z biblioteki polskiej szkoły). Brakuje książek wydawanych obecnie w zakresie historii literatury polskiej, teorii literatury i polskiej krytyki literackiej. Brakuje publikacji w j. angielskim o polskiej literaturze. Każdą przygotowywaną pracę (wykład, referat, artykuł) – nie mając wsparcia w źródłach anglojęzycznych, trzeba tłumaczyć na angielski. Na rynku księgarskim Delhi, gdzie obecna jest cała literatura światowa w przekładach, nie ma podręczników do j. polskiego z komentarzem angielskim, ani słowników, które studenci mogliby nabyć na własność. Na szczęście nie ma problemów z podręcznikami powstałymi w Polsce. Dzięki pomocy Instytutu Polonijnego UJ lektorat otrzymał zestaw podręczników tam opracowanych i niezwykle przydatnych w nauczaniu kultury polskiej. Z kolei Instytut Języka i Kultury Polskiej „Polonicum” UW przysłał swoje nowo wydane książki, które zdobyły popularność wśród studentów lektoratu. Z własnych funduszy nabyłam podręczniki łódzkiego autora J. Kucharczyka, uzyskując w pracy z nimi bardzo dobre efekty nauczania.

Lektorat powinien być zaopatrywany w materiały propagandowe takie, jak albumy, mapy, slajdy, filmy video o Polsce i jej dorobku kulturowym. Jest to bardzo ważne w kraju o tak rozbudowanej kulturze audiowizualnej, jakim są Indie. Nie we wszystkim może pomóc lektorowi ambasada, której posiadane materiały nie zawsze są przydatne dla młodzieży indyjskiej. W rezultacie trzeba wspierać się własną inwencją. Sama więc skompletowałam podręczną bibliotekę, w której znalazły się albumy, mapy, foldery i potrzebne książki. Na ścianach Wydziału zawiesiłam plakaty ilustrujące Polskę, w pokoju kierownika i pomieszczeniu lektorów cudzoziemców – obrazy ukazujące polską kulturę.

Jako lektorka z Uniwersytetu Łódzkiego nie byłam dobrze przyjęta, ponieważ nie spełniałam oczekiwań kierownika Wydziału, który chciałby mieć z Polski literaturoznawcę z tytułem doktorskim, a nie nauczyciela

z tzw. Language School z mało znanego uniwersytetu. Byłam od początku traktowana jako osoba, która nie przyniesie korzyści indyjskiej slawistyce. Musiałam więc udowodnić, że posiadam wiedzę w zakresie literatury i „przebijać” się w środowisku uniwersyteckim, aby zaistnieć jako lektor j. polskiego. Stopniowo budowałam strukturę Polskiej Sekcji doprowadzając do podniesienia prestiżu polskiego lektoratu. W miarę upływu czasu, na przekór wielu przeciwnościom, realizowałam własny plan pracy, dostosowywałam się do potrzeb wynikających z zatrudnienia na uczelni delhijskiej, nie oglądając się na pomoc ani polskiej, ani indyjskiej strony.